

пишува:
Верица Хази
Василева-Марковска
финансиски аналитичар

ГЛОБАЛНАТА ФИНАНСИСКА КРИЗА

НА ЕВРОПА И НА СВЕТОТ ИМ ТРЕБА КООРДИНИРАН НАСТАП

» Во неделата која ќе остане запаметена по најголемиот број на индивидуални мерки за спасување на банки и финансиски институции, пазарите покажаа рекорден пад, пазарот на пари се замрзна, се случи и првиот финансиски колапс на суверената држава – Исланд

Финансиската криза уште еднаш ја стави на тест способноста на Европа да дејствува единствено (или барем координирано). Финансиските експерти сметаат дека е подобро да се дејствува координирано на ниво на цела Европа, затоа што ефектот на мерките така би бил поголем. Штетноста на унилатералното дејствување ја нагласи и шефот на ММФ Штраус-Кан. И навистина, во неделата која ќе остане запаметена по најголемиот број на индивидуални мерки за спасување на банки и финансиски институции, пазарите покажаа рекорден пад.

Финансиската криза се почувствува и во Европа. И голем број европски банки почнаа да ја чувствуваат (“Нордерн Рок”, “Фортис”, “Дексиа”, “Хипо Риал Естеит”, “ХБОС”). Пазарот на пари се замрзна. Да не зборуваме дека се случи и првиот финансиски колапс на суверена држава – Исланд. Голем дел од банките и корпорациите се поврзани со американските финансиски институции, меѓу кои и “Лиман брадерс” и на тој начин тие подиректно ќе го почувствуваат негативното влијание од неговото паѓање. Европејците земаа доларски кредити во огромни износи, кога доларот беше евтин. Тие кредити потоа беа користени како основа за дополнително задолжување, и тоа повеќе десетици пати од основните износи. Со тоа се финансираше инвестициската еуфорија од претходните неколку години. Кредитната контракција за европските банки значи дека треба да плаќаат многу долари, а средствата кои се обезбедување за тие кредити не се топат: тие едноставно испаруваат. Раздолжувањето ги зафати и нив во сериозна форма. Дури, финансиските стручњаци предупредуваат дека европските банки се уште позадолжени од американските, што може да значи дека се уште поранливи и дека им треба поголемо раздолжување. Веднаш по изгласувањето на Законот за итна економска стабилизација лидерите на Франција, Германија, Велика Британија и Италија се состанаа во

ЗА МАКЕДОНИЈА Е ПООПАСНА КРИЗАТА ВО РЕАЛНИОТ СЕКТОР

Македонија е нова економија, и проблемите на кредитната контракција сè уште не се масовно видливи. Сепак, малку е веројатно дека финансиската рецесија и глобалното раздолжување може да не остави сосема недопрени. Такви се впрочем и оценките од Светска банка и од другите центри на аналитика и знаење. Без подетални согледувања, ми се чини дека директните ефекти на поврзаност со повредените банки и финансиски институции ќе бидат помали од индиректните, кои можат да бидат посериозни и подолготрајни ако глобалната рецесија продолжи и се продлабочи.

Поголемата опасност би била од контракцијата на реалниот сектор. Може да се очекува дека би се намалила побарувачката од странство за нашиот извоз; може да се зголеми чувствителноста на ризик на банките и нивниот апетит за кредитирање

што може да го намали растот на економијата; може да се намали нивото на странските инвестиции во земјата – не заради нас, туку заради општата контракција на растот и заради глобалната тенденција на раздолжување. Намалувањето на економската активност може да ја зголеми невработеноста.

Ранливоста на пазарот на капитал на светските текови е најјасна и веќе видлива. Пазарот на капитал паѓа, иако во просек тој веќе е на ниво на кое не покажува знаци на сериозна оддалеченост од билансите на состојба на друштвата и не би требало да се очекува дополнителен драматичен развој. Во ваквите услови, излегува дека е добро дека нашиот финансиски систем не е доволно длабок и софистициран и негативностите веројатно не би се пренесувале брзо и не би се мултиплицирале. На пример, доколку имавме развиен систем на емисија на кор-

Париз, на иницијатива на Николас Саркози во саботата на 4-ти октомври, со цел да се договори за координирано дејствување на ниво на Европска унија за борба против пресушувањето на ликвидноста, за враќање на довербата на пазарот и за зачувување на стабилноста на финансискиот систем. Како реакција на тие залагања Европската централна банка минатата недела ја намали својата каматна стапка на 3.75%, со цел да ги олесни условите за кредитирање и да ги намали притисоците врз рецесијата. Но, минатата недела покажа многу повеќе “ад хок” мерки на одделните држави. Уште пред состанокот од претходниот викенд, Ирска презема сопствени мерки за дополнителна гаранција на депозитите, а и Грција целосно ги гарантираше депозитите во банките. Веднаш по состанокот на кој се договорише за координиран настап, Германија презема унилатерални мерки за поддршка на своите банки, кои веројатно ќе достигнат износ од над 500 милијарди долари и особено на “Хипо”, со 50 милиони евра. Освен тоа, таа му вети помош и на Исланд за гарантирање на депозитите. Велика Британија, пак, примени сопствен модел за спасување на банките од 500 милијарди фунти. Британскиот модел предвидува владата да може да купува акции (за кои на почетокот се мислеше дека ќе бидат приоритетни, но најверојатно ќе бидат обични) во банките што имаат проблеми, извршувајќи на тој начин делумна национализација на повредените банки. Процесот е веќе почнат, со тоа што британската влада презема мнозинско учество во “РБС”, “Лојдс ТСБ”, “ХБОС” и “Барклејс”. Приоритетните акции се очекуваат да имаат камата од 9% до 12%, но таа камата не може да се подигне во наредните 5 години. Ако банките се побобрт во меѓувреме, тие можат да се продадат на приватни инвеститори ако такви се појават.

И иако некои економисти срамежливо изјавуваат дека британскиот план е многу ризичен заради тоа што предвидува спасување на многу банки со пари од даночните обврзници,

ДА СЕ ЗАТВОРАТ БЕРЗИТЕ!?

Во меѓувреме, се слушна дека италијанскиот премиер Силвио Берлускони предложил меѓународните пазари на капитал да го суспендираат работењето за определен период. Белата кука ја отфрли тоа идеја.

Некои светски дневни финансиски весници ја поддржаа идејата сметајќи дека тоа ќе им даде време на пазарите да дигестираат и да ги евалуираат нивните опции за активност додека мерките на државите се искристализираат.

порациски обврзници, фирмите веќе ќе го почувствуваа забележливото пресушување на ликвидноста на берзата, бидејќи не ќе беа во состојба да ги инвестираат своите потреби на тој начин. Понатаму, можно е да се случи паѓање на цените на недвижностите, иако се чини дека тие се под нивото на цените во соседните земји, што би можело да значи дека не се пренапрегнати.

Од друга страна, билансите на состојба на банките, но и на нефинансиските друштва се секоја година сè поздрави и раздолжувањето не мора сериозно да ги затекне доколку не им се наруши основната економска активност.

Исто така, можно е да се забележат и спротивни тенденции: имено, ако македонската економија не е вредносно пренапрегната (а можно е да не е, бидејќи немаше доволно време за да изгради нереални позиции во своите биланси, и тоа особено ако се спореди со развиените земји и со блиското соседство), таа може да се перцепира како можност за побезбедно инвестирање и можеби тој момент треба да се проанализира и доколку се потврди, тој може поактивно да се обзнани. Како и да е, време е на анализи и проценки за да се пресретнат можните ефекти.

без практично да се има поточна претстава за големината на токсичната актива што треба да се неутрализира, тој предизвика најмногу внимание. Се очекува дека Германија ќе го следи примерот, а и Полсон, министерот за финансии на САД веќе изјави дека неговиот план ќе го модифицира на тој начин што ќе примени елементи од британскиот план, односно директно инјектирање на големи износи на пари во банките кои имаат проблеми. На тој начин, се очекува дека ќе се овозможи брзо обновување на меѓубанкарското кредитирање, а потоа и кредитирањето на економијата и населението. Премиерот Гордон Браун беше повикан на средбата на земјите од еврозоната, со цел да ги искаже искуствата на Британија и да предложи истите да се пренесат во Европа.

Доцна вечер во неделата, европските лидери во Париз изјавија дека се договориле да изработат заеднички план, чии што детали ќе се знаат во текот на оваа недела, и којшто ќе ги дефинира основите на кои ќе се градат националните планови за спасување на европските економии. Тие го прифатија британскиот модел и за своите економии. Основно е да се поврати довербата во банкарскиот систем. План е да им се даде на банките и на бизнисите инфузија со цел да се прекине економскиот песимизам што го зафати светот, преку соодветни мерки, кои би вклучиле и рекапитализација. Европските лидери се залажија дека ќе внимават на интересите на даночните обврзници и дека ќе се погрижат постојните акционери и менаџери на банките да ги сносат последиците кои ги предизвикале. Банките кои ќе примат средства за рекапитализација ќе треба да поминат низ соодветен план за реструктурирање. Меѓубанкарските кредити ќе бидат гарантирани до крајот на идната година. Во рамките на глобалниот план, одделните европски земји ќе треба да го презентираат сопствениот план за поддршка на банките.

Пред средбата на еврозоната се сретнаа лидерите на Г-7 и излегоа со конкретен план. Тој се состои од платформа од 5 столба: (1) земјите ќе ги преземат сите потребни акции за да се поддржат системски важните финансиски институции и да се спречи тие да банкротираат; (2) тие ќе ги преземат сите потребни мерки да се одмрзнат пазарите на кредити и на пари и да овозможат финансиските институции да имаат достап до ликвидност; (3) ќе обезбедат финансиските институции да станат повторно во можност да приберат доволно капитал од јавноста и да ја повратат довербата; (4) ќе обезбедат програмите за осигурување и гарантирање на депозитите да бидат силни и конзистентни; (5) ќе преземат мерки за рестартирање на секундарниот пазар на хипотеки. Ќе се инсистира на примена на сметководствени стандарди од висок квалитет. Мерките ќе се преземаат на начин да се заштитат даночните обврзници, да се избегнат штетните последици на другите земји и доследно да се користат алатките на макроекономската политика. Ќе се реформира финансискиот систем и ќе се соработува со ММФ и со другите земји.

Во саботата се одржа и годишната заедничка средба на ММФ и Светската банка во Вашингтон. Тие ги поддржаа петте резолуции на Г-7, ги дополнија со свои со кои се обврзаа на одлучно дејствување за спречување на кризата и ефектите од неа. Сите повикуваат на координирана, заедничка активност за да може да се постигне што е можно поголема синергија. Сепак, светот е загрижен и се прашува дали и координираната активност ќе даде брзи резултати. Првата таква активност – заедничкото намалување на каматните стапки од страна на централните банки – досега малку помогна. И што е најважно: разговорите и договорите од претходниот викенд треба да се преточат во конкретни акции, што е можно побргу; во спротивно прашање е дали довербата на инвеститорите ќе се разниша толку многу што ќе му треба многу долго време да се поврати. Реакцијата на првите пазари на капитал во понеделникот наутро – од далечна Азија и Австралија имаат позитивен сентимент на глобалната акција на лидерите: тие растат и дадоа добар тон за почеток на неделата!